

RUSYA'DA SİSTEM, YAPI VE PUTİN'İN İKTİDARI

PUTİN'İN YAKIN VE ORTA VADELİ ÖNCELİĞİ, GÖREV SÜRESİNİN UZATILMASIYDI. RUSYA ANAYASASI'NDA 10 MART'TA YAPILAN YENİ DÜZENLEMEYLE PUTİN BUNU SAĞLADI. DÜZENLEMeye GÖRE GÖREVDEN AYRILAN DEVLET BAŞKANI EĞER İSTERSE ÖMÜR BOYU SENATÖR OLABİLECEK. DOLAYISIYLA YAPILAN SON DEĞİŞİKLE PUTİN 2024 VE 2030 DEVLET BAŞKANLIĞI SEÇİMLERİNE KATILMA HAKKINI DA ELDE ETMİŞ OLDU.

Sabir **Askeroglu**
sabiraskeroglu@iramcenter.org

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 15 Ocak 2020'de Rusya Anayasası'nda düzenleme yapılması teklifinde bulunması ülkede yeni bir sistem tartışması başlattı. 10 maddeden oluşan öneri sayısı, parlamentonun ikinci ve üçüncü oturumlarında 60'a çıktı. 10 Mart'ta Putin'in de bulunduğu Parlamento oylamasında Rusya Anayasası'nda yüzlerce değişiklik ve eklemeler yapıldı. Bu da anayasanın baştan yazılmaya çalışıldığına yönelik yorumlara yol açtı. Meclis'e sunulan anayasa değişikliği teklifi 43'e karşı 380'le kabul edildi. Kabul edilen anayasa önerisi Anayasa Mahkemesi'nin onayının ardından halkın da onayını alarak meşruiyet kazanabilmesi için 22 Nisan'da halk oylamasına sunulacak. Fakat koronavirüs (Covid-19) sorunu nedeniyle ertelenebileceği ihtimali de var.

Yetkilerin Paylaşımı

Putin'in önerdiği 10 madde arasında devlet yapısını ve yetkilerin paylaşımını ilgilendiren birkaç madde vardı. Bunlardan biri şu şekildeydi: "Atanan başbakanın, yardımcılarının ve bakanların onay hakkı parlamentonun alt kanadı Duma'ya verilecektir." Daha önce devlet başkanı tek başına atar ve görevden alırdı. Atama ve onayı kendisine aitti.

Diğer bir değişiklik "Savcılar ve güvenlik birimlerinin başkanları, parlamentonun üst kanadı Federal Meclis'e danışarak atanacaktır" şeklindedir. Daha önce bu yetkiyi devlet başkanı herhangi bir organa danışmadan tek taraflı kullanıyordu. Bu durumda Federal Meclis'e sadece fikir söyleme imkanı tanınmakta ve herhangi bir yetki verilmemektedir. Ayrıca bu düzenlemeyle yasama organının bir kanadı olan Federal Meclis danışma statüsüne düşmüş oldu.

Güçler ayrılığı erkenden biri olan yargı da düzenlemeye tabi tutuldu. Değiştirilen madde "Anayasa

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Ocak'ta Ulusal Meclis üyelerine hitaben yaptığı konuşmada yeni anayasaya ihtiyaç duyulduğunu söylemesinin ardından kurulan komisyonca yeni anayasa taslağı kabul edildi. Putin'in devlet başkanlığı adaylığının önünün açılacağı anayasa 22 Nisan'da referandumla gidecek.

Mahkemesi, yüksek yargı mahkemeleri hakimlerinin, bunların vekil ve yardımcılarının devlet başkanı tarafından atanması ve görevden alınması" şeklindeydi. Daha önce sadece atama yetkisine sahip olan devlet başkanı, böylelikle yargı organlarını kendisine daha bağımlı hale getirmiş oldu.

Devlet Konseyi

Asıl tartışmalara yol açan ve birbiriyle ilişkili iki temel madde vardı. Daha önce anayasada olmayan Devlet Konseyi'nin bir organ olarak kurulması ve devlet başkanının seçime katılma ve görevde kalma süresine ilişkin sınırlamaların kaldırılmasıyla ilgiliydi.

Devlet Konseyi, Putin tarafından ilk teklif edildiğinde bu organın nasıl bir işlev göreceği bilinmiyordu. 2024'te görev süresi dolacak olan Putin'in bu organın başına geçeceği düşünülüyordu. Geniş yetkiler verileceği düşünülen Devlet Konseyi'nin iki soruna yol açacağı tartışılıyordu. Ya yasama, yürütme ve yargının yanında dördüncü bir organ olarak devlet içi güçler ayrılığı kuralını bozarak sistem krizine yol açacak ya da Putin'in Devlet Konseyi'nin başına geçmesiyle bu organ geniş yetkilerle donatılarak kurumlar üstü bir yapıya dönüşecekti. Fakat daha sonra Putin, kendisinin Devlet Konseyi'nin başına geçmesi durumunda ülkede iki başlıklı bir yapı ortaya çıkacağını ve bunun da Rusya için yıkıcı sonuçları olacağını açıkladı. Bu açıklamanın ardından Putin'in Devlet Konseyi'yle ilgili fikir değişikliğine gittiği ve farklı planları olduğu düşünülmeye başladı.

Rusya Anayasası'nın 80. Maddesi'nin 3. Fıkrası'na göre iç ve dış politikanın belirlenmesi devlet başkanına aittir. Devlet başkanının yetkilerini düzenleyen 83. maddede yapılan düzenlemenin "e" bendinde, "Devletin temel iç ve dış politikalarının, ekonomik kalkınmasının önceliklerini belirleyen Devlet Konseyi, devlet başkanı tarafından şekillenecektir. Statüsü meclisin alacağı karara bırakılmıştır" denilmektedir. Devlet başkanı tarafından şekillendirileceği belirtilen Devlet Konseyi'nin üyeleri, Federal Konsey ve Duma Başkanı, federal bölgelerin yetkili temsilcileri, valiler ve parti başkanlarından oluşacaktır. Devlet başkanının yetkilerinin Devlet

Putin'in de açıkladığı gibi Putin'in gitmesi istikrarsızlığa yol açacaktır. Çünkü Putin'in iktidarda bulunduğu 20 sene içinde Rusya'da istikrarlı bir yönetim sisteminin kurulmadığı ortadadır. Bu dönem boyunca Rusya'da işlevsel olan tek bir kurum vardı, o da şahsi Putin'in iktidarı ve otoritesiydi.

Konseyi'ne verilerek bu organın bu denli geniş yetkilerle donatılması, seçimle gelen devlet başkanını zayıflatarak meşruiyet sorununu ortaya çıkaracaktır. Hem Devlet Konseyi hem de devlet başkanının aynı yetkilere sahip olması durumunda ise iktidarda çift başlığın ortaya çıkmasına ve yönetim krizine dönüşmesine yol açacaktır.

Yeni düzenlemeden yola çıkarak bu tür sorunların önüne geçmek için Putin'in bu organı kendi kontrolünde tutmaya çalıştığı söylenebilir. Fakat diğer yandan Devlet Başkanlığı, Başbakanlık ve federal bölge yönetimlerinin görev ve icralarının denetimini öngören Devlet Konseyi, yürütmenin tüm erkleri (kadroları) üzerinde kontrol elde edeceği için Devlet Başkanlığı'ndan daha önemli bir organ haline gelme ihtimali yüksektir. Bu durum da Devlet Konseyi'nin devlet üstü bir gölge hükümete dönüşmesine yol açabilir.

Putin'in yakın ve orta vadeli önceliği, görev süresinin uzatılmasıdır. Yeni düzenleme bunu göstermektedir. Bu bağlamda, Devlet Konseyi'nin nasıl bir yapıya sahip olacağı ve nasıl yetkilerle donatılacağına dair karar Putin'in elinde bir koz olarak saklı durmaktadır. İleriki zamanda yaşanacak gelişmelere göre Putin'in siyasi çıkarlarına göre şekil alacaktır.

Sonsuz İktidar

10 Mart'ta yapılan değişikliklerden biri, Rusya Anayasası'nın 81. Maddesi'nin 3. Fıkrası'ndaki devlet başkanının görev süresinin sınırlanmasıyla ilgiliydi. 2008'de 81/1 maddesinde yapılan değişiklikle devlet başkanı süreci 4 yıldan 6 yıla çıkartılmıştı. 2000'de seçilen Putin, iki dönemle sınırlı olan devlet başkanlık görevini Dmitri Medvedev'e bırakmış, kendisi ise başbakan olmuştu.

"Biz Putin'le anlaştık" diyen Medvedev, 2012'de devlet başkanı seçimlerine katılmamış, Putin devlet başkanı seçilmişti. Medvedev'in bu jestine karşı Putin, onu başbakan olarak atamıştı. Medvedev bu görevde 8 sene kaldı. 2020'de görevinden alınarak Rusya Ulusal Güvenlik Konseyi Başkan Yardımcılığı'na getirildi.

2024'te başkanlık süresi dolacak olan Putin, bu sürenin uzatılması için çıkış yolu aramaya başladı. 10 Mart'ta Rusya Anayasası'nın 81/3 Maddesi'nde yapılan değişiklikle genel olarak devlet başkanları için var olan 6+6 sınırlaması kaldırılmazken, mevcut devlet başkanının (yani Putin'in) 2024'te yapılacak seçimlere

15 Ocak 2020'de Medvedev hükümeti istifa etmiş, Putin onun yerine Başbakanlık koltuğuna Vergi Dairesi Başkanı Mişustin'i atamıştı.

Ülkenin ekonomik kaynaklarının önemli kısmı oligarklar tarafından kontrol ediliyor. Rusya'da yaşanan sistem sorunu ve kaynakların azalması Rus elitleri arasındaki kaynak paylaşımını da etkilemektedir. Bu da elitler arasındaki mücadelenin kızışmasına ve perde arkasında sert hesaplaşmalara yol açmaktadır.

katılabileceğine dair ek düzenleme getirildi. Üstelik düzenlemede devlet başkanının görevi bırakması durumunda dokunulmazlık garantisi verildi. Ayrıca yeni düzenlemeye göre görevden ayrılan devlet başkanı eğer isterse ömür boyu senatör olabilecek. Dolayısıyla yapılan son değişiklikle Putin, 2024 ve 2030 devlet başkanlığı seçimlerine katılma hakkını elde etmiş oldu.

İktidarda Kalma Çabası

Görev süresini neden uzatmak istediğine dair açıklama yapan Putin, "Değişen iktidar yapısını kesinlikle korumalıyız fakat bu daha sonrası içindir. Şimdi ise istikrara ihtiyacımız var. Anayasa değişikliğini 5-10 yıl için değil, 30-50 yıl gibi uzun dönemli hedeflerimiz için yapıyoruz" açıklamasında bulundu.

Bloomberg haber ajansına göre ise Putin'in anayasa değişikliği teklifi, iktidarda kalmak için B planıydı. A planı ise Rusya ile Belarus arasında "Birlik Devleti" kurarak bu devletin başına geçmeyi ve 2024 sınırlamasını bu şekilde bertaraf etmeyi içeriyordu. Bunun için de Putin, Belarus Devlet Başkanı Lukaşenko'ya petrol fiyatları üzerinden baskı yapmaktaydı. Bu plan Putin için aynı zamanda bir jeopolitik kazanç da sağlayacaktı. Fakat Belarus ile yapılan görüşmeler başarısız olunca "B planına" geçmek durumunda kaldı.

Hem A planı hem de B planı Putin'in iktidarda kalma çabasının yöntemleriydi. Asıl soru, anayasal sınırlamaya rağmen Putin'in neden iktidarda kalmak istediğidir. Bu sorunun cevabı birbiriyle ilişkili birkaç nedene bağlıdır. Örneğin Putin, 2008'de o mevcut anayasa çerçevesinde görevi Medvedev'e devrettiği gibi başbakan olabilir ve 6 sene sonra tekrar seçilebilirdi. Bunu yapmadı. Bunun birkaç nedeni var.

Birincisi, o dönem devlet başkanı Medvedev olmasına rağmen başbakan olan Putin, otoritesini ve siyasi etkisini koruyordu. Elitlerin

desteğini elinde bulundurmaya devam ediyordu. Halk desteği de çok yüksekti. Şimdi ise Putin'e ülke içindeki destek eskisi kadar değil. lke içindeki ekonomik durum, halkın sosyo-ekonomik durumunu zorlaŐtıran yasaların Putin tarafından kabul edilmesi ve dış politikadaki yanlıŐ hesaplamalar Putin'in reytingini önemli derecede düŐürdü. Şu an ise Putin'in reytingi medya üzerinden korunmaya çalıŐılıyor.

İkincisi, yine Medvedev rneğinde olduğu gibi devlet başkanlığını Putin'den devralan selefinin iktidarı tekrar geri verme konusunda Putin'in Őüpheleri var. Medvedev gibi davranmayacağı yüksek ihtimaldir. Bu da Putin'in çevresindeki elitlere güvenmediğini gösteriyor.

Üçüncüsü, Rus elitleri arasındaki mücadelenin artmasıdır. Daha nceki dönemlerde Rus elitleri arasında bir hakemlik rolü üstlenerek dengeleyici işlev görüyordu. Putin hala dengeleyici bir unsur. Fakat bu deđiŐmeye başladı ve Putin görevi bırakırsa veya 2024'te bırakırsa anlaŐılırsa, elitler arasındaki mücadele daha da Őiddetleneceđi gibi Putin'e karşı tavırlarının ve iliŐkilerinin de deđiŐeceđi muhtemeldir. Őimdiden bu süreci kestirmek zor olsa da ihtimal dıŐı değildir. Bu belirsizlik doğal olarak Putin'in elitlerine karşı güvensizliğini artırmaktadır.

Diğer bir yandan da Rus elitleri Putin'in gitmesini de istemiyor. Putin'in gitmesi 20 seneden beri var olan iktidar ve yönetim içindeki dengelerin de bozulması demektir. Bu nedenle Putin'in anayasa değişikliği devlet sistemi içinde desteklenmiŐ, yasama temsilcileri tarafından da ciddi bir itiraz gelmemiŐtir.

Sistem ve Kaynak Sorunu

Putin'i ve Rus yönetimini böyle bir karara zorlayan ise sistemsel yozlaŐmaydı. Birincisi, Putin'in de açıkladığı gibi Putin'in gitmesi istikrarsızlığa yol açabilecektir.

Diğer bir deđiŐle Putin'in iktidarda bulunduğu 20 sene içinde Rusya'da istikrarlı bir yönetim sisteminin kurulamadığı ortadadır. Bu dönem boyunca Rusya'da işlevsel olan tek bir kurum vardı, o da Şahsi Putin'in iktidarı ve otoritesiydi.

İkinci sistemsel sorun ise uluslararası kapitalist sistemde merkez ülke olamayan yarı evre konumundaki Rusya'nın evre ülke konumuna düŐmesi ve uluslararası iÇ bölümü ve sermaye paylaŐımından dıŐlanmasıydı. Gelirlerinin önemli kısmı enerji ve yer altı kaynaklarının ihracatına dayalı olan Rusya, 2014 Ukrayna müdahalesiyle Batı ile iliŐkilerini bozdu. Bunun sonucunda enerji sektöründe olmak üzere stratejik nitelikteki uluslararası Őirketlerine yönelik ekonomik yaptırımlara uğradı. Yaptırımlar ekonomisine ve ekonomik kalkınma olanağına büyük zarar verdi.

Yatırımlardan yoksun kalan Rusya teknolojik transferlerinde de sınırlamalarla karŐılaŐtı. Ekonomik kalkınmasını i kaynaklarla da sağlayamaz duruma geldi. En çok gelir sağlayan sektörlerden biri olan petrolde de iŐler yolunda gitmiyor. Son birkaç yıl içerisinde varil başına petrol fiyatı 75-80 dolardan 40-50 dolara düŐtü. Petrol için en alt sınırı 48 dolar olarak belirleyen Rusya 2020'nin baŐında petrollerini 28 dolardan satmak durumunda kaldı. Bu da yetmedi Avrupa Rusya'nın yerine Suudi Arabistan'dan daha ucuza petrol almaya başladı. Avrupa'nın ardından 6 Mart'ta Rusya'nın en büyük müŐterilerinden in petrol alımlarını durduracağını resmen açıkladı. Rus retimi Urals markası petrol ise Avrupa'da 19 dolara düŐtü.

Doğalgaz konusunda da Rusya ciddi sorunlar yaŐıyor. BaŐta Avrupa için planlanmıŐ Güney Akımı ve ardından da Türk Akımı'na dönüŐtürülen projelerde istenilen sonuca ulaŐılamadı. Aynı Şekilde Almanya için yapılan Kuzey Akım-2 doğalgaz boru hattı projesi de tamamlanamadı. Benzeri bir Şekilde in için tasarlanmıŐ

"Sila Sibiri" doğalgaz boru hattı konusunda da in'den beklediği karŐılıđı alamadı. Sonuçsuz kalan güney, kuzey ve doğu enerji hatları için harcanan kaynakların Rusya ekonomisine ağır maliyeti oldu. Bunun yanında Avrupa Rus doğalgazına olan ihtiyaını da giderek azalttığı için Rusya'nın Avrupa pazarından elde ettiği maddi gelirleri de önemli derecede düŐtü.

Oligarkların Hesabı

Bilindiği zere Rusya'da iktidar ve yönetim yapısı siyasi-ekonomik elitlerden, diğer bir deyiŐle oligarklardan oluŐuyor. Ülkenin ekonomik kaynaklarının önemli kısmı oligarklar tarafından kontrol ediliyor. Rusya'da yaşanan sistem sorunu ve kaynakların azalması Rus elitleri arasındaki kaynak paylaşımını da etkilemektedir. Bu da elitler arasındaki mücadelenin kızışmasına ve perde arkasında sert hesaplaşmalara yol açmaktadır.

Kaynakların azalması uluslararası ekonomik sistemde yaşanan deđiŐimlerden kaynaklandığı gibi, Rusya rneğinde grldğu gibi, Kremlin'in dış politika kararlarıyla da doğrudan ilgilidir. Dolayısıyla yaşanan zorluklarla karşı karŐıya kalınmasında aynı zamanda karar verme mekanizmasının en üst merciinin de payının olduğu düŐünülmektedir. lke içinde meydana gelen kaynakların kısıtlanması ve eŐit paylaŐılmasında doğal olarak karar alan üst merciden sorulur. Bu merci sorunları çözmemekte de hem sorumlu hem de yükümlü olarak görülür.

Sonuç olarak, her devlet sistemi belirlediği hedefler ve beslendiği kaynaklar üzerinde inŐa edilir ve işlev görür. Bunun görünür kısmı ve erevesi de temel yasalarla belirlenir. Hedeflerde veya kaynaklarda yaşanan deđiŐimler sistem yapısını ve Őeklini oluŐturan yasaları deđiŐime zorlar. Zamanın ruhuna uygun sistemlerin gözetilmemesi ise iktidarı kırılđan yapar. **■**

Putin'i ve Rus yönetimini böyle bir karara zorlayan ise sistemsel yozlaŐmaydı. Birincisi, Putin'in de açıkladığı gibi Putin'in gitmesi istikrarsızlığa yol açabilecektir. Diğer bir deđiŐle Putin'in iktidarda bulunduğu 20 sene içinde Rusya'da istikrarlı bir yönetim sisteminin kurulamadığı ortadadır. Bu dönem boyunca Rusya'da işlevsel olan tek bir kurum vardı, o da Şahsi Putin'in iktidarı ve otoritesiydi.